

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора юридичних наук, професора Гавриленка Олександра Анатолійовича на дисертацію Галабурди Тараса Ігоровича «Кримінальне судочинство у Галичині за австрійським Кримінально-процесуальним кодексом 1873 року», поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» галузі знань 08 «Право»

Вивчення рукопису дисертації Т.І. Галабурди та ознайомлення з публікаціями здобувача надає підстави для попереднього висновку, що дисертант виконав роботу на належному науковому й методологічному рівні та досяг поставлених перед собою цілей. Зроблений висновок підтверджується сумою основних критеріїв, за якими оцінюються такі наукові роботи.

Актуальність теми дослідження. Дисертаційне дослідження Галабурди Тараса Ігоровича «Кримінальне судочинство у Галичині за австрійським Кримінально-процесуальним кодексом 1873 року» присвячене одній з актуальних тем сьогодення, яке має суттєве значення для історії європейського і національного права, що актуалізує чимало важливих теоретичних і практичних аспектів. Проблема еволюції кримінально-процесуального права у ХІХ ст. привертала увагу вітчизняних та зарубіжних вчених, як фахівців у галузі теорії та історії держави і права, так і представників науки кримінального права і процесу, вже протягом доволі тривалого часу. Інтерес цей не слабшає й нині. Адже нині у зв'язку з перетвореннями, що відбуваються в Україні, суттєво збільшується значення наукових досліджень, присвячених історії становлення і розвитку судової влади, її діяльності. Вони, окрім іншого, надають можливість об'єктивно вивчити та узагальнити закономірності формування та розвитку судочинства в Україні, а на підставі наукових результатів дійти висновків та пропозицій, важливих для вітчизняної правничої науки, а також для практики реформування системи правосуддя відповідно до європейських стандартів. Саме це, в першу чергу зумовлює актуальність наукового дослідження

обраної дисертантом теми, яке надасть можливість переосмислити історичний досвід у сфері кримінального судочинства та на цьому підґрунті визначити подальший вектор розвитку нинішнього вітчизняного кримінально-процесуального права.

Окрім того, варто зауважити, що формування й функціонування правових засад здійснення кримінального судочинства в Галичині у складі Австро-Угорщини за австрійським Кримінально-процесуальним кодексом 1873 р. є однією з найменш вивчених історико-правових проблем цієї тематики і досі не було предметом єдиного комплексного дослідження, хоча, безперечно, в окремих працях вітчизняних та зарубіжних дослідників висвітлювалися окремі аспекти проблеми. Доцільність дослідження історичного досвіду кримінального судочинства в Галичині у складі Австро-Угорщини за австрійським Кримінально-процесуальним кодексом 1873 р. вбачається також у тому, що завдяки йому сучасна вітчизняна правнича наука матиме змогу об'єктивно переосмислити окремі правові положення, принципи, що вже були випробувані історією, та використати цей досвід, звичайно зважаючи на специфіку розвитку сучасного права, для удосконалення кримінально-процесуального законодавства України. З огляду на сказане, представлена дисертаційна робота є вельми актуальною і вчасною.

Зв'язок дисертації з науковими програмами пріоритетними напрямками розвитку науки. Рецензована дисертація, як актуальна за своєю тематикою, виконана в межах пріоритетного напрямку вітчизняної історико-правової науки. Вона логічно за своєю назвою і змістом вписується у комплексну тему науково-дослідних робіт Львівського національного університету імені Івана Франка «Актуальні проблеми історії державності і права України та зарубіжних країн, правових вчень і української правової думки» (номер державної реєстрації 0118U000623).

Структура дисертації. Структура дисертації побудована методологічно правильно і корелює з метою та завданнями дослідження, які сформульовані

здобувачем (с. 22). Відповідно до заявленої структури у дисертації розглянуто історіографію, джерельну базу та методологічні засади дослідження, виявлено історико-правові передумови становлення правового регулювання громадянства в Європі, з'ясовано Причини укладення, джерела та структуру австрійського Кримінально-процесуального кодексу 1873 р., принципи австрійського кримінального процесуального права, визначено систему доказів і особливості доказування у кримінальному процесі, підсудність кримінальних справ та процесуальні витрати. Значну увагу приділено питанням, судового розгляду як основної стадії кримінального судочинства. Зокрема висвітлено процедуру подання скарги та підготовку кримінальних справ до судового розгляду, порядок судового розгляду, Участь сторін та інших учасників кримінального судочинства під час судового розгляду кримінальних справ, завершення справи та винесення судового вироку за нормами австрійського Кримінально-процесуального кодексу 1873 р.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Високий ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків, сформульованих у дисертації здобувачем, їхню достовірність забезпечило творче використання при написанні роботи значної кількості наукових праць, написаних істориками держави і права та фахівцями у відповідній галузі права. При цьому привертає увагу великий обсяг використаної іншомовної літератури (112 найменувань польською та німецькою мовою). Достатній рівень обґрунтованості положень і висновків дисертації також забезпечений і докладним опрацюванням дисертантом тексту Кримінально-процесуального кодексу 1873 р. та інших нормативно-правових актів, котрі регулювали відповідну сферу відносин у досліджуваний період. Високий ступінь обґрунтованості положенням та висновкам дисертації надали використані здобувачем численні матеріали зі сховищ Центрального державного історичного архіву України у м. Львові. Дисертантом було опрацьовано

35 справ з восьми фондів (Галицьке намісництво, Вищий крайовий суд у Львові, Крайовий суд м. Львова, Вища державна прокуратура, Крайова табула, та ін.). Сторінки рукопису дисертації насичені посиланнями на документи з архівосховищ.

Достовірність і обґрунтованих положень та висновків дисертації забезпечені також обраною здобувачем методологією наукового пізнання складових предмету дисертаційного дослідження, яким є правове регулювання громадянства в період українського державотворення 1917 – 1920 рр.

Оцінка змісту дисертаційного дослідження. Зміст власних досліджень здобувача достатньо повно викладено у трьох розділах дисертації (с. 31-210) і наведено в узагальненому вигляді у завершальних висновках (с. 211-222).

Розділ 1 «Історіографія, джерельна база та методологія дослідження» складається з трьох підрозділів. У першому з них здійснено ретельний аналіз фахової літератури за темою дисертації, яку автор класифікував відповідно до періоду видання, місця видання праць, їхнього змісту, використаної при написанні дисертації (с. 32-44). Наведене здобувачем узагальнення наукових здобутків попередників, які досліджували ті чи інші аспекти розвитку права українських земель у складі Австрії та Австро-Угорщини, надає можливість з'ясувати ступінь новизни положень і висновків, які були сформульовані особисто автором дисертації.

Другий підрозділ першого розділу присвячений аналізу джерельної бази дослідження. Т.І. Галабурда поділяє джерела на три категорії: архівні матеріали (документи Центрального державного історичного архіву України у м. Львові); опубліковані австрійські нормативно-правові акти (конституції, кодекси, розпорядження австрійського Міністерства юстиції, рішення вищих судів, декрети та патенти австрійського імператора); та тогочасна преса. Здійснений дисертантом аналіз документальної джерельної бази дає підстави

вважати, що вона є цілком достатньою і репрезентативною для забезпечення досягнення поставленої в роботі мети.

Цікаві авторські напрацювання містить підрозділ 1.3 «Методологічна основа дослідження» (с. 50-59). Обрані автором методи наукового пізнання є адекватними поставленій меті та предмету дослідження.

У другому розділі дисертації «Загальні положення кримінально-процесуального права за австрійським Кримінально-процесуальним кодексом 1873 р.» (с. 62-150) насамперед здійснено ґрунтовний аналіз причини укладення, джерел та структури австрійського Кримінально-процесуального кодексу 1873 р. Здобувач цілком вірно наголосив на тому, що необхідність реформ наприкінці XVIII ст. була викликана насамперед інтенсивним соціально-економічним та правовим розвитком в Австрійській імперії. Під впливом основних конституційних законів Австрійської імперії, деякі положення КПК 1853 р. були перероблені й доповнені. Так, було видано відповідні нормативно-правові акти: Закон про охорону особистої свободи від 27 жовтня 1862 р.; Закон про охорону «домашнього вогнища» від 27 жовтня 1862 р., котрий містив у собі постанови, щодо домашньої ревізії (обшук), у частині запобігання самовільної діяльності суддів (с. 64).

Можемо цілком погодитися з авторським висновком відносно того, що австрійський КПК 1873 р. «до певної міри ... відновив основні засади КПК 1850 р., однак, з урахуванням змінених обставин, недоліків і прогалин, виявлених під час його застосування, а також у наукових та законодавчих роботах, всі вищевказані умови пройшли ретельну перевірку й доопрацювання аби бути запровадженими у новому кодексі. Форма обвинувального акту, а також принципи публічності та усності судочинства повністю були перейняті КПК 1873 р.» (с. 67-68).

Не викликає заперечень і його зауваження відносно того, що австрійське кримінальне судочинство, окрім КПК 1873 р., широко застосовувало положення інших нормативно-правових актів, що мали пряме відношення до кодексу, таких як: Закон «Про компетенції військових судів» від 20 травня

1869 р.; Закон «Про охорону житлового права» від 27 жовтня 1862 р.; Закон «Про охорону таємниці листування та іншої кореспонденції» від 6 квітня 1870 р.; Закон «Про захист особистої свободи» від 27 жовтня 1862 р.; Закон «Про формування списків присяжних» від 23 травня 1873 р.; Закон «Про відшкодування шкоди завданої несправедливим судовим вироком» від 16 березня 1892 р.; Закон «Про відшкодування шкоди завданої ув'язненням» від 18 серпня 1918 р. та інші (с 76).

Автор цілком доцільно звертає увагу на те, що в КПК 1873 р. було задекларовано право підозрюваного / обвинуваченого під час судочинства використовувати рідну мову. Він констатує, що у судових органах українці могли вільно користуватися українською мовою, як усною, так і письмовою, що гарантувалося ще Ст. 19 Основного державного закону про загальні права громадян для королівств і земель, представлених у Рейхсраті від 21 грудня 1867 р. (с. 79). Цікавим вбачається й зауваження дисертанта відносно того, що в кримінальному судочинстві за австрійським КПК 1873 р. принцип гласності протиставлялася принципу таємності. Він наголошує на тому, що саме інквізиційний процес опирався на принцип таємності, тобто попереднє розслідування й судові вирішення справи відбувалися таємно (с. 99).

Центральне місце у тексті дисертації здобувачем відведено третьому розділу «Судовий розгляд як основна стадія кримінального судочинства у Галичині за австрійським Кримінально-процесуальним кодексом 1873 р.» (с. 151-210), у межах якого докладно висвітлено особливості перебігу головного судового засідання; встановлення покарання для обвинуваченого (як судом самостійно, та і з допомогою суддів присяжних, котрі визначали винуватість / невинуватість підсудного); оголошення вироку; процедуру оскарження вироку (подання апеляційної, касаційної скарги); виконання вироку. Дисертант звертає увагу, що засудженого до смертної кари мав право помилувати австрійський імператор (при цьому попередньо, свою думку подавали суд, який виніс вирок, і Міністр юстиції). Цікаво, що австрійський імператор достатньо часто використовував своє право помилування. Це

рішення імператора, згідно з рескриптом Міністерства юстиції, пересилали у формі телеграми до суду, який розглядав справу (щоб встигнути до виконання смертного вироку), а також в паперовому вигляді.

Помітним прирощенням знань в галузі історії держави і права України можна вважати введення Т.І. Галабурдою до наукового обігу низки цікавих архівних документів, зокрема з фондів Центрального державного історичного архіву України у м. Львові, щодо порушення прокуратурою справ проти мешканців населених пунктів Галичини, звинувачених у словесній образі честі й гідності імператора, армії та флоту, державних урядників, релігії (с. 152, 219). Доповнює уявлення про деякі особливості кримінального судочинства у Галичині за австрійським Кримінально-процесуальним кодексом 1873 року виявлений дисертантом лист Міністерства внутрішніх справ про запровадження судів присяжних відповідно до вимог нового кримінально-процесуального кодексу (с. 222).

Дисертація завершується загальними висновками (с. 211-221) у кількості 16, зміст яких відповідає попередньому матеріалу дослідження і має узагальнюючий характер.

Наукова новизна положень і висновків дисертації. Ознайомлення зі змістом дисертації Т.І. Галабурди надає підстави для констатації, що вона є дійсно першим оригінальним і комплексним дослідженням актуальної теми. Наведені на сторінках 23-29 рукопису дисертації коректно сформульовані положення загалом можна вважати такими, що є новими і обґрунтовано структурованими за рівнями новизни, визначеними здобувачем такими термінами, як «уперше», «удосконалено», «набули подальшого розвитку».

Дискусійні питання та зауваження. Віддаючи належне здобуткам дисертаційного дослідження Т.І. Галабурди, разом з тим не можна не звернути увагу на деякі висновки й твердження, що викликають сумніви, не відзначити певні вади роботи (суперечливі, сумнівні, недостатньо обґрунтовані положення, прогалини тощо).

1. Будь-яке історико-правове дослідження потребує визначення його часових меж. Тому у вступній частині роботи дисертантові варто було б спеціально окреслити хронологічні межі дослідження. Вочевидь, нижньою межею мав би бути час, коли почало закладатися підґрунтя майбутньої кодифікації (автор зазначає, що весь процес кодифікації тривав 13 років), а верхньою – час, коли австрійський Кримінально-процесуальний кодекс 1873 року втратив чинність на теренах Галичини (дисертант на с. 29 пише, що КПК був основним процесуальним законом, який регулював кримінальне судочинство у Галичині до розпаду Австро-Угорщини).

2. У підрозділі 1.1 (с. 59) дисертант зазначає, що в роботі ним було застосовано порівняльно-правовий метод, сутність якого полягає у вивченні конкретних правових явищ шляхом зіставлення окремих рис чи властивостей з подібними явищами. Т.І. Галабурда зауважує, що цей метод використовувався ним при порівнянні норм австрійського КПК 1873 р. з австрійськими кримінально-процесуальними кодексами 1850 та 1853 рр., щодо досудового розслідування кримінальних справ, принципів кримінального процесу, інституту судів присяжних, винесення вироків, компетенцію прокуратури тощо. Вбачається, що дослідження збагатилося б якби автор зіставив також норми австрійського КПК 1873 р. з відповідними нормами законодавства інших тогочасних держав Європи. Це надало б можливість виявити спільні та відмінні риси і вектори розвитку тогочасного європейського кримінального судочинства.

3. Висвітлюючи принципи тогочасного австрійського кримінального судочинства автор на с. 102 згадує закріплений у КПК 1873 р. принцип вільної оцінки доказів судом за внутрішнім переконанням. Він зазначає, що вперше вираз «вільна оцінка доказів за внутрішнім переконанням» з'явився в англійському кримінальному судочинстві у 1670 р. У континентальній Європі система вільної оцінки доказів за внутрішнім переконанням з'явилася після перемоги революції 1789 р. у Франції. В німецькій літературі даний принцип згадувався як теорія вільної волі, тобто

внутрішня віра, переконаність судді. Т.І. Галабурда зауважує, що в австрійському кримінальному процесі цей принцип вперше був впроваджений у 1848 р. Буде б цікаво з'ясувати якими саме законодавчими актами його було закріплено в середині XIX ст. і чи використовувався він в той час на практиці у кримінальному судочинстві на теренах Галичини.

4. Дисертантові не вдалося уникнути в роботі певних стилістичних вад. Зокрема, на с. 23, визначаючи наукову новизну результатів дослідження, дисертант зазначає, що він *уперше уточнив* одну з найважливіших особливостей становлення і розвитку правового регулювання австрійського кримінального судочинства наприкінці XVIII – першій половині XIX ст. На с. 65 зазначено, що «із правовими змінами нерозривно пов'язана особа Ю. Глазера». Мабуть правильніше було б сказати, що, навпаки, зміни в законодавстві були підготовані, зокрема, завдяки науково-практичній діяльності Ю. Глазера, який підготував перший проект кодексу.

Висловлені зауваження жодним чином не ставлять під сумнів теоретичне і практичне значення дослідження, а мають характер наукової дискусії та окреслюють авторів перспективи подальших наукових досліджень.

Відсутність порушення академічної доброчесності. Дисертація є самостійною науковою працею, в якій відображені власні ідеї і напрацювання автора, що дозволило вирішити поставлені у роботі завдання. Робота містить теоретичні положення і висновки, сформульовані дисертантом особисто. Використані в дисертаційному дослідженні ідеї і положення науковців мають відповідне посилання і використанні з метою підкріплення ідей автора.

Загальний висновок. Дисертаційне дослідження Галабурди Тараса Ігоровича «Кримінальне судочинство у Галичині за австрійським Кримінально-процесуальним кодексом 1873 року» характеризується глибиною дослідження, скрупульозністю підходу, точністю викладення

дисертаційного матеріалу, має наукову новизну та важливе значення для розвитку науки міжнародного права. Дисертація виконана на високому теоретичному і методологічному рівні, містить вирішення важливої для сучасної юриспруденції проблеми. Робота відповідає вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 261 від 23 березня 2016 р. (із змінами і доповненнями, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 283 від 03 квітня 2019 р.), Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 167 від 06 березня 2019 р. (із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 979 від 21 жовтня 2020 р.), Наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (із змінами, внесеними згідно з Наказом МОН України № 759 від 31 травня 2019 р.), а її автор – Галабурда Тарас Ігорович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

Професор кафедри
міжнародного і європейського права
юридичного факультету
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна
доктор юридичних наук, професор

О.А. Гавриленко

